

Tijd voor een schrijversstaking?

Citeersuggestie: Erwin Angad-Gaur, 'Tijd voor een schrijversstaking', Muziekwereld 2012-2.

Gedurende de afgelopen jaren was er meer en gedetailleerder politieke en maatschappelijke aandacht voor het auteursrecht dan ooit tevoren. Een parlementaire werkgroep, bestaande uit vier kamerleden van SP, VVD, CDA en PvdA kwam in juni 2009 met een rapport over de toekomst van het auteursrecht. Daarna volgde een 'Speerpuntenbrief' van staatssecretaris Fred Teeven en diverse Kamerdebatten.

Opvallend hierbij was vooral de grote focus op het collectief beheer (rechtenorganisaties als Buma/Stemra, Sena, NORMA en Stichting de ThuisKopie). De individuele auteur en de individuele uitvoerend kunstenaar kregen aanzienlijk minder aandacht.

Dit is vreemd te noemen, aangezien het auteursrecht (het woord zegt het al) toch in eerste aanleg geschreven is ten behoeve van auteurs. Het is hun relatie met hun publiek en hun exploitanten die bij discussies over het auteursrecht centraal zou moeten staan. Zeker omdat ook uit diverse rechtsvergelijkende onderzoeken bleek, dat de Nederlandse wetgeving juist wat betreft de bescherming van auteurs en uitvoerenden ver achterloopt bij de wetgeving in de landen om ons heen.

NMa

Zo is een schrijversstaking zoals die inmiddels bijna vier jaar geleden in Amerika plaatsvond in Nederland niet mogelijk. Niet omdat de noodzaak tot dergelijke acties in Nederland ontbreekt, maar omdat de NMa (de Nederlandse Mededingingsautoriteit) vermoedelijk al direct na de oproep tot een dergelijke staking bij de initiatiefnemers voor de deur zou staan. Collectief onderhandelen door kleine zelfstandigen

wordt in Nederland beschouwd als 'kartelvorming' en is in strijd met de mededingingswet. Dit terwijl hetzelfde mededingingsrecht in de landen om ons heen niet op de culturele sector wordt toegepast. In Duitsland werd zelfs een wettelijke uitzondering voor de culturele sector gemaakt.

Hier is uiteraard alle reden toe. Door toegenomen mediaconcentratie, door het ontstaan van steeds grotere omroep-, uitgevers- en mediaconglomeraten is de onderhandelingspositie van individuele auteurs en uitvoerend kunstenaars steeds verder

verslechterd. De mededingingswetten, ooit geschreven om de consument te beschermen tegen grote bedrijven als Phillips en Microsoft, is nooit bedoeld geweest om de publieke of de commerciële omroepen te beschermen tegen scenaristen, musici en acteurs, maar wordt door de NMa nu wel op die wijze toegepast.

Extra pijnlijk is daarom dat de NMa onlangs een klacht, mede namens de Ntb ingediend door Platform Makers (het samenwerkingsverband van alle belangenorganisaties van auteurs en artiesten) geen prioriteit gaf. De publieke omroep dwingt componisten en tekstschrijvers van omroepmuziek niet alleen tot het tekenen van een uitgavecontract

(waardoor 1/3 van Buma/Stemra-opbrengsten terugvloeien naar de omroep), maar sluit daarnaast steeds vaker ook zogenaamde 'kickback contracten' af, waarbij de auteur verplicht wordt ook een groot aandeel van het 'auteursdeel' (de overgebleven 2/3 van de vergoedingen) aan de omroep terug te betalen.

Ntb, FNV Kiem en Stichting NORMA wonnen dit jaar hun jarenlange rechtszaak tegen de Staat over de thuiskopievergoeding. De Nederlandse staat is verplicht de ontstane schade voor auteurs en artiesten te betalen.

Elke dag dat een volwaardig nieuw stelsel uitblijft loopt deze schade en daarmee de rekening voor de Staat op. Uiteraard houden wij onze leden via nieuwsbrief en twitter

Een belangrijk deel van de argumentatie van de NMa is dat de mededingingsautoriteit onvoldoende reden ziet te veronderstellen dat de gedragingen van de omroep in het nadeel van de consument uitpakken (in kwaliteit of prijs van het aan de consument gebodene). Goed beschouwd is dat een bizar standpunt: het belang bij opdrachtmuziek creëert een prikkel bij de omroep om financiële afwegingen in de programmering voorrang te verlenen boven andere, legitieme overwegingen en leidt tot versraling en kwaliteitsverlaging van het muziekaanbod op de (publieke) omroep. Maar vooral is treurig vast te stellen dat de NMa wel actief beroepsorganisaties en vakbonden verbiedt prijsafspraken te maken met opdrachtgevers of zelfs maar adviestarieven te publiceren, maar de auteurs zelf geen bescherming biedt.

Auteurscontractenrecht

Tot slot wees onderzoek door het Instituut voor Informatierecht (IViR) in opdracht van het ministerie van Justitie in 2004 al uit dat de Nederlandse wet ook op andere gebieden achterloopt in de bescherming van auteurs en uitvoerenden. Invoering van het zgn. 'auteurscontractenrecht' werd door de Nederlandse regering echter telkenmale uitgesteld.

Het kabinet Balkenende IV gaf een sterk conceptwetsvoorstel in consultatie, maar staatssecretaris Teeven kondigde in 2011 aan de scherpe kantjes van het voorstel te zullen verwijderen. Hoewel het wetsvoorstel al geruime tijd klaar ligt voor verzending aan de Kamer is bij het ter perse gaan van deze Muziekwereld nog altijd niet duidelijk of en wanneer dat ook werkelijk zal gebeuren.

De prioriteit, zo lijkt de discussie van de afgelopen jaren uit te wijzen, ligt helaas vooral op het inkaderen van die gebieden waarop namens muzikanten, schrijvers, acteurs en fotografen de afgelopen jaren wel collectief onderhandeld mocht worden. De Thuiskopieheffing moest worden afgeschaft; rechtenorganisaties moeten onder strenger toezicht worden geplaatst. Dit alles vooral om de institutionele gebruikers van beschermde werken (zoals Horeca Nederland, VNO/NCW en de omroep) tegen in rechtenorganisaties verenigde rechthebbenden te beschermen.

Voor de helderheid: er is op zichzelf niets mis met onafhankelijk toezicht op en grotere transparantie bij rechtenorganisaties. De aanscherping van de Wet Toezicht op Collectief Beheersorganisaties, die dit jaar door de Kamer werd aangenomen, juichen wij op veel punten toe. De Ntb beschouwt collectief beheer en vergoedingsstructuren als de oplossing voor het reguleren van rechtengebruik op onder meer het internet: daar hoort grote transparantie en een goed toezicht bij.

Het wordt echter tijd dat de politiek zowel in Nederland als in Europa zich werkelijk in gaat spannen voor het faciliteren van het toekomstige auteursrecht; een auteursrecht dat er in eerste instantie moet zijn voor auteurs. Niet alleen voor de auteurs zelf, maar ook voor het maatschappelijke draagvlak voor het auteursrecht is van belang er voor te zorgen dat het grootste deel van auteursrechtelijke vergoedingen daadwerkelijk bij de auteur (en de artiest) terecht komt. Door rechtenoverdrachten en een slechte onderhandelingspositie gebeurt dat in praktijk te weinig.

Invoering van een sterk auteurscontractenrecht, dat auteurs en artiesten een eerlijke vergoeding voor hun werk garandeert, zou een belangrijke eerste stap zijn.